

Crematorium toont zijn sociaal gelaat

SAMENVATTING RÉSUMÉ SUMMARY ZUSAMMENFASSUNG

NL – Crematorium toont zijn sociaal gelaat.

Kris Coenegrachts, directeur van de crematoria Westlede in Lochristi en De Heimolen in Sint-Niklaas, heeft van de strijd tegen de armoede zijn levenswerk gemaakt. Het aantal sociale verenigingen dat hij de voorbije dertig jaar heeft opgericht is nauwelijks bij te houden. Toch baren een aantal maatschappelijke evoluties hem grote zorgen, zoals de mensenhandel met asielzoekers.

FR – Le crématorium à visage social. Directeur des crématoriums Westlede à Lochristi et De Heimolen à Sint-Niklaas, Kris Coenegrachts a fait de la lutte contre la pauvreté son cheval de bataille. On ne compte plus les associations sociales qu'il a fondées au cours des trois dernières décennies. Pourtant, certaines évolutions sociales, comme le traitement réservé aux demandeurs d'asile, l'inquiètent fortement.

EN – Crematorium shows its social side.

Kris Coenegrachts, managing director of the Westlede (Lochristi) and De Heimolen (Sint-Niklaas) crematoria, has made it his life's work to fight against poverty. The number of charitable organisations he has set up over the past three decades is almost impossible to keep score of. But we are seeing a number of social developments which he considers to be a source of great concern, such as human trafficking involving asylum seekers.

DE – Krematorium zeigt sein soziales Gesicht. Kris Coenegrachts, Leiter der Krematorien Westlede in Lochristi und De Heimolen in Sint-Niklaas, hat den Kampf gegen die Armut zu seinem Lebenswerk gemacht. Die Anzahl der sozialen Vereinigungen, die er in den vergangenen dreißig Jahren gegründet hat, lässt sich kaum noch verfolgen. Einige gesellschaftliche Entwicklungen, etwa der Menschenhandel mit Asylsuchenden, bereiten ihm jedoch große Sorge.

Ongelijkheid begint bij de geboorte en eindigt pas na de dood. Vijf dagen na de dood om heel precies te zijn, want dat is doorgaans, afhankelijk van de gemeente waar men woont, de wettelijke termijn waarbinnen een afgestorvene moet begraven zijn. En sterven kost geld. De prijs van een crematie bedraagt in België gemiddeld 450 euro. Voor een uitvaart met alles erop en eraan, dat wil zeggen met vervoer van de lijkst, de kist zelf, de uitvaartplechtigheid, de koffietafel achteraf en het drukwerk van de doodsprentjes kom je aan een gemiddelde prijs van 2.500 tot 3.000 euro.

“Dat valt nog mee in vergelijking met Nederland”, weet Kris Coenegrachts (°1951), want daar betaal je 1.100 euro voor een gewone crematie en 6.000 euro voor het hele pakket”. Al 22 jaar is hij directeur van het crematorium Westlede in Lochristi, en met het nieuwe crematorium De Heimolen in Sint-Niklaas en een participatie in het crematorium

van het Waalse Hacquegnies net over de taalgrens breidt zijn actieradius uit. Het gaat om publieke crematoria, beheerd door een intercommunale. “In Vlaanderen en Brussel heb je enkel publieke crematoria, in Wallonië zijn er ook uit de privé-sector. Ik zie het als mijn taak om erover te waken dat de prijzen niet de pan uit swingen”.

“Sommige begrafenisondernemers nemen het ons kwalijk dat we de uitvaartplechtigheid van a tot z organiseren, want zij willen die markt inpikken. Terwijl wij verdorie de plechtigheden mee vorm hebben gegeven”.

Hoe een crematorium, verbonden met de business van de dood, een sociaal gelaat kan tonen, bewijst Coenegrachts. “Toen ik in 1988 de eerste directeur werd van Westlede, erfde ik een gebouw, meer niet. Hoe een uitvaartplechtigheid diende georganiseerd, dat hebben we al doende

verfijnd. Nu worden de families steeds mondiger. De nabestaanden kiezen zelf veel meer de teksten, de poëzie en de begeleidende muziek. Aanvankelijk dacht ik dit maar een paar jaar te doen, omdat ik vreesde te veel met droefenis te maken te krijgen. Maar ik hou van deze job, omdat je je managementcapaciteiten moet aanspreken en tegelijk rekening moet houden met maatschappelijke evoluties”.

Terwijl crematies aanvankelijk enkel door de vrijzinnigen werd verkozen boven een begraafing, is nu al ruim 50 procent van de crematies niet-confessioneel of burgerlijk, dat wil zeggen niet verbonden aan katholieke of vrijzinnige rituelen. En ook het aandeel van de crematies stijgt. Ruim 50 procent van de bevolking laat zich nu cremeren. In steden als Gent en Brussel is het aandeel nog hoger, met respectievelijk 75 en 80 procent. Met 8.800 crematies per jaar is Westlede het grootste crematorium van België en meteen ook een van de grootste van Europa.

“In de jaren 80 werden we plots geconfronteerd met de eerste aidsslachtoffers. Twee decennia later woedde het euthanasiedebat. Zo heb ik in 2002 Mario Verstraete gesteund in zijn stervensproces. Het ging om de eerste wettelijke euthanasie in België. Wat mij van in het begin tegen de borst stuitte was dat arme mensen zich geen crematie konden veroorloven. Bovendien zag je dat steuntrekkers van het OCMW of de gemeente na hun overlijden altijd werden begraven, omdat de kostprijs daarbij lager lag dan bij een crematie. Ik heb er daarom in de intercommunale voor gepleit – en ik heb dat ook bekomen – dat voor de overledenen die afhangen van steun van het OCMW of van de stad, de crematie gratis is. Je mag het verschil niet zien tussen een gratis uitvaartplechtigheid en een gewone. Voor mij staat de menselijke waardigheid altijd centraal”.

Betonprijs

En die waardigheid uit zich ook in de architectuur van de crematoria. Het crematorium in Lochristi is ondanks zijn reusachtige omvang nogal sober. Een paar kunstwerken fleuren de ruimte op, zoals het beeldhouwwerk “Het verlangen”. Dit bronzen dodenmasker is een verwijzing naar het verlangen naar de bevrijding van de dood. Het nieuwe uitvaartcentrum De Heimolen in Sint-Niklaas daarentegen is een parel van serene moderne architectuur. Het ontwerp van het architectenbureau Claus en Kaan architecten won in Nederland de tweejaarlijkse Betonprijs, en sleepte dit jaar de tweede prijs in de wacht van de European Award

for Excellence in Concrete. Enkel het ontwerp van toparchitecte Zaha Hadid van het museum voor hedendaagse kunst MAXXI in Rome kon de jury nog meer bekoren.

Kris Coenegrachts is niet alleen de architect van de sociale politiek van het crematorium Westlede, zijn curriculum vitae leest als een geschiedenisboek van de sociale beweging in Vlaanderen vanaf de jaren '70. Geen strijd is hem vreemd, en heilige huisjes kent hij zeker niet. Zo trok hij zelfs ten strijde tegen (de erfenis van) Keizer Karel, die in het Keizer Kareljaar 2000 alom werd gevierd naar aanleiding van de vijfhonderdste verjaardag van zijn geboorte. “Met een fakkeltocht protesteerden we tegen de vervolging van de protestanten en van de cresers, een groepering van arbeiders, die van geen enkel ambacht lid waren”.

Kris Coenegrachts verloor zijn vader, een socialist in hart en nieren, toen hij amper zes was. Hij groeide alleen op met zijn moeder in het Limburgse Zichen-Zussen-Bolder, omdat zijn 5 broers en zusters al van huis waren. Hij beschouwt zichzelf als een rasecht product van mei '68. Z'n maatschappelijk engagement bleek ook uit zijn studiekeuze: politieke en sociale wetenschappen aan de Rijksuniversiteit van Gent. Hij trouwde op zijn twintigste en heeft intussen twee volwassen kinderen.

In 1971 werd voor het eerst het wanbeleid in het Medisch Pedagogisch Instituut Vrij en Vrolijk in Brasschaat gesignaleerd. Hoewel hij er werkte als directielid, organiseerde Coenegrachts in 1972 protestmarsen om het wanbeleid in deze instelling voor bijzondere jeugdzorg, en bij uitbreiding in de hele sector, aan te klagen. “Wij protesteerden onder meer tegen de snelle opsluiting van kinderen, en tegen het feit dat velen te snel het label gehandicapt opgespeld kregen”. Door die acties werd hij ontslagen, maar dat vond hij niet erg. “Na twee jaar actievoeren was ik persona non grata geworden in de sociale sector. Ik besliste dan maar om een café te openen in Gent, De Ragebol. Daarmee trad ik in de voetsporen van mijn vader, die in de jaren '20 het Volkshuis in Zichen-Zussen-Bolder had opgericht en uitgebaat”.

“Tien jaar lang militeerde ik in actiegroepen om wantoestanden aan te klagen in de bijzondere jeugdzorg, het gevangeniswezen, de daklozenopvang. Ik gaf speeches in jeugdclubs, nam deel aan debatten met jeugdrechters. Ik heb samen met Freek Neiryck ook een film gedraaid over een kindergevangenis. Maar uiteindelijk wou ik ook zelf gaan wegen op het beleid”.

Landloperij

“Het is in die periode, midden de jaren '70, dat de meeste instellingen in de sociale sector het levenslicht zagen. En daar heb ik mijn steentje toe bijgedragen”, lacht Coenegrachts. Ik heb mij altijd ingezet voor de armen in de maatschappij, meer bepaald de zwaarst getroffen groep van de meest marginalen. Zowel als beheerder van sociale instellingen als in mijn professionele loopbaan heb ik me altijd ingezet voor de armen in de maatschappij, meer bepaald de zwaarst getroffen groep van de meest marginalen. Streefdoel was en is de uitbouw van de pluralistische welzijnssector. Als beheerder heb ik geen enkel betaald mandaat. Ik vind het heel belangrijk dat instellingen professioneel gerund worden, maar in de raden van bestuur moeten vrijwilligers zitten die de sector goed kennen, want zij kunnen met meer afstand en kritische zin beslissingen nemen.”

Een greep uit zijn palmares. Van 1979 tot 1988 was hij – beroepsmatig – coördinator van de Vereniging van Vlaamse Onthaalhuizen. Maar hij bleef tegelijkertijd als vrijwilliger op het sociale front. Coenegrachts richtte in 1979 de vzw Oikonde op, een tehuis voor daklozen, voornamelijk ex-gedetineerden. Dat is nu opgegaan in het Centrum Voor Algemeen Welzijnswerk Artevelde, waarvan hij voorzitter is. Artevelde beheert de meeste opvangthuizen voor daklozen in Gent. Voorts lag hij aan de basis van opvangthuizen voor dakloze mannen en vrouwen in Vlaanderen en Brussel, en hield hij als hetero de Federatie Werkgroepen Homofilie boven de doopvont. Ook stond hij aan de wieg van de eerste sociale restaurants, zoals die van Ateljee in Gent. “Dat was een reactie op de eerste Restos du Coeur van de Franse komiek Coluche. Ik verzet me sterk tegen dergelijke caritatieve initiatieven die mensen in hun afhankelijkheidspositie versterken, want enkel structurele oplossingen bieden soelaas.”

Andere wapenfeiten: de oprichting van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, van de confederatie Verbond van Sociale Ondernemingen, en de coördinatie van de Internationale van de Daklozenopvang. Vermeldenswaard daarbij is zijn jarenlange strijd tegen de wet op de landloperij. In 1993 werd die wet afgeschaft en werd landloperij gedepenaliseerd, mede dankzij het lobbywerk van Coenegrachts bij het Europees Parlement dat België daarvoor had veroordeeld. Tot begin 2010 was hij voorzitter van het Vrijzinnig Laïciserend Centrum in Gent. Momenteel is hij beheerder van het Poëziecentrum in Gent en lid van de nationale bestuursraad van Oxfam Wereldwinkels.

Marginaliteit

Coenegrachts heeft dus veel verwezenlijkt in de welzijnssector. Maar toch baren een aantal evoluties hem zeer veel zorgen, vooral wat betreft de opvang van daklozen en asielzoekers. “De ruwe marginaliteit neemt de jongste jaren erg toe. Armoede heeft immers te maken met inkomen en werk, maar ook met huisvesting. En op alle vlakken loopt het fout: de minimumlonen volgen de prijsstijgingen niet, en de nood aan betaalbare woningen neemt dramatisch toe. De renovatie en opkuis van de stadscentra maakt dat er veel minder goedkope woningen zijn dan vroeger, en door de toestroom van migranten en asielzoekers wordt de druk op de huisvestingsmarkt nog groter. Alleenstaanden op de onderste trede van de maatschappelijke ladder verdwijnen in de marginaliteit.”

Het gebruik van grote kazernes en loodsen voor de opvang van asielzoekers ziet hij ook met lede ogen aan. “We hebben jarenlang gestreden voor een volwaardige behuizing voor iedereen, maar nu gaat het weer om crisisopvang in plaats van een gestructureerde opvang. Bovendien moet je ook de internationale mensenhandel aanpakken. In het transitiehuis voor vluchtelingen in Gent dat ik heb opgericht heeft mijn idealisme voor een stuk plaatsgemaakt voor realisme: ik was in de jaren '80 een grote voorvechter van de opvang van bijvoorbeeld Ghanese vluchtelingen, gezien de politieke situatie in hun land op dat moment. Van de ene dag op de andere was het honderdtal Ghanese vluchtelingen met de noorderzon vertrokken, naar Canada zo bleek. Na enig speurwerk heb ik het internationale netwerk van mensenhandel kunnen reconstrueren. De voorbije jaren was er een plotse toestroom van Roma-zigeuners en vluchtelingen, die merkwaardig genoeg allemaal een woordje Italiaans spraken. Bleek dat ze weggetrokken uit Italië door de repressieve politiek van premier Silvio Berlusconi. Ze werden hier met de bus heengebracht, alsof we een hotel functie vervullen. Natuurlijk moet je hen goed opvangen, ook al zijn hier mensenhandelaars aan het werk”.

“Maar als een samenleving de asielzoekers niet menswaardig kan opvangen, zit je met een ernstig probleem. Want van deze situatie wordt niemand beter. Het is zelfs zo dat de huidige daklozen steeds meer marginaliseren”.

En marginalisering, dat is nu net waar Coenegrachts zijn hele leven tegen heeft gestreden.

«Armoede heeft immers te maken met inkomen en werk, maar ook met huisvesting.»

Kris Coenegrachts
Crematorium Westlede
Smalle Heerweg 60
9080 Lochristi
T. 09 355 51 78
www.westlede.be
coenegrachts@westlede.com